

Nowruz hakyndaky rowaýatlar

Category: Halk döredijiligi we rowaýatlar, Kitapcy

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Nowruz hakyndaky rowaýatlar NOWRUZ HAKYNDAKY ROWAÝATLAR

Döwletimiziň ähli ýerinde Nowruz baýramyna gyzgyn taýýarlyk görülýär. Halkymyz gadymdan gelýän zähmet we bahar baýramyny bu ýyl özboluşly ruhubelentlik bilen belleýär. Asyrlaryň dowamynda halkymyzyň guwanjyna, şatlygyna şärik bolup gelýän Nowruz, örän gelýän Nowruz, örän gadym zamanlarda peýda bolupdyr. Taryhy esaslary ata-babalarymyz baharky urp-adatlaryna esaslanan Nowruz baýramy hakynda dürli rowaýatlar döredipdirler. Bu rowaýatlar dilden-dile geçip, halkyň arasynda meşhur bolupdyr. Ata-babalarymyz Nowruz peýda bolmagyny tebigatyň üýtgemegi, Gün, nur, zähmet we bahar, bereket bilen baglanyşdyrýarlar. Käbir hekaýatlarda Nowruzyň legendar Jemşidiň ady bilen baglanyşyklylygy, bu halk baýramynyň örän gadymdygyna delil bolýar. Baharky zähmet möwsümini Nowruzdandan başlamagy adat edinen halklar bu baýram hakynda biri-birinden ajaýyp rowaýatlar döredipdirler. Şolardan käbiri Abu Reýhan Birunyň »Gadymy nesillerden galan ýadygärlikler«, Omar Haýýamynyň »Nowruznama« eserlerinde beýan edilipdir. Bu rowaýatlarda Nowruzyň haçan we nähili dörändigi hakynda anyk maglumat berilmese-de, nesillerimiziň döredijiliginiň gudratyna öwrülen bu söz dürdäneleri □ rowaýatlar bahar baýramçylygynyň örän gadymdan gelýänligini görkezýär. Aşakda Nowruz we onuň käbir urp-adatlar hakyndaky rowaýatlary size hödürleýäris.

JEMŞIDIŇ GUDRAT GÖRKEZEN GÜNI

Jemşit patyşa bolansoň, mafusiýler dinini üýtgetdiler we bu iş edilen günü Nowruz, ýagny täze gün diýip atlandyrdylar. Bu gün Jemşitden öň hem bellenýän bolsa-da, soňky haýyt gününe öwrüldi.

Nowruzy haýyda öwürmek üçin şeýle hem diýipdirler: Jemşit

özüne araba ýasadyp, şol gün araba mündi, jynlar we şeýtanlar ony howa göterip, bir günde Dunbowanddan Babyňa alyp bardylar. Adamlar bu ajaýyp wakany görüp, şol gün haýys etdiler we Jemşidiň arabada uçuşyna öýkünip, sallançakda uçdular».

SÜLEÝMANYŇ ÝÜZÜGI

Süleýman ibn Dawut özüniň jadyly ýüzüginini ýitiripdir. Tagta erki elden giden patyşa gamgyn bolup, näderini bilmändir. Emma aradan kyrk gün geçip, onuň ýüzügi tapylypdyr we öňki ýagdaýyna dolanyp gelipdir. Şol gün älemdäki ähli hanlar, jandarlar, guşlar, döwler, afdarhalar, guşlar, döwler, afdarhalar Süleýmanyň huzuryna baş egip gelipdirler. Muny görenler:

□ Nowruz omaded □ ýagny »täze gün geldi» □ diýipdirler. Şondan soň şol günü »Nowruz» diýip atlandyrypdyrlar.

Jadyly ýüzügiň tapylanyna begenen Süleýman şemala buýruk beripdir, şemal ony täji-tagty bilen göterip barýarka, bir garlawajyň höwürtgesine düşüpdyrlar. Şonda garlawaç:

□ Eý, patyşa, höwürtgämde birnäçe ýumurtgam bar, olara azar berme □ diýipdir.

Süleýman garlawajyň höwürtgesiniň gapdalyndan geçipdir we bir bag-bakjaly ýere düşüpdir. Şol wagt ýañky garlawaç çüňkünde suw alyp gelipdir we Süleýmana bir çekirtgäniň aýagyny sowgat beripdir. Nowruz günü suw sepip, sowgat bermek däbi, ine, şundan galypdyr.

JEMŞIDIŇ TAGTY

Rowaýat etmeklerine görä, Nowruz Jemşidiň Häzirbeýjan iline gelen günümişin. Jemşit ol ýere gelip, özüne bir tagt ýasadyp, dürli gymmatbaha daşlar, dür-göwherler bilen bezelen täjini başyna geýip, tagtyna oturdy. Bu wagt Gün görnüp, onuň şöhesi Jemşidiň täji bilen tagtyna düşüpdir. Birdenkä tutuş daş-töwerek ýagty bolupdyr. Bu ýagdaýy görüp geň galan halk Jemşidiň tagta çykan gününü »nowruz», ýagny »täze gün» diýip baýram edipdirler.

OT OÝLANYP TAPYLAN GÜNI

Gündogar rowaýatlaryň birinde aýdylmagyna görä, Jemşit günleriň birinde towşan awlap ýören eken, birdenkä ol bir jadyly ýylany görüpdür. Derrew kemanyňy eline alyp, ýylana tarap ok atypdyr. Ýylan bir görnüpdür-de, uly bir daşyň aşagyndaky gowaga sümüp gaýyp bolupdyr. Jemşidiň kemanyndan atylan ok bolsa daşa degipdir, daşdan bolsa uçgun syçrapdyr. Uçgunlaryň biri daşyň ýanyndaky gury ot-çöplere düşüp, ýanmaga başlapdyr. Adamlar şu wagta çenli ody görmändirler eken. Şonuň üçin ody görüp, olar edil bir gudrat gören ýaly doňup galypdyrlar.

Soňra derrew oda çokunypdyrlar. Şondan bäri olar ody mukaddes hasaplap gelipdirler we ony öçürmezlige çalşypdyrlar. Jemşidiň ody ýüze çykaran gününü bolsa »täze gün«, ýagny »nowruz« diýip atlandyrypdyrlar we baýram edip başlapdyrlar.

BAÝRAMYŇ PERZENDI

Ejiz baharyň göbegenesimişin. Taňry oňa gökden mesgen berenmişin. Onuň Guldur mama diýen kömekçisi hem barmyşyn. Allatagalanyň özi Ejize ýedi günü bagyşlapdyr, bu günler hutyň on altynjy gününden başlanýarmyşyn.

Nowruzyň dünýä inmegine birnäçe gün galanda, aşak tarapdan ýyly şemal öwsüp başlaýar eken: bu Ejiz bilen Guldur mamanyň şemalymyşyn. Olar wagty ýakynlan Baharaýyň ýeňlegine çenli ýetip barmak üçin gyssagly ýola çykypdyrlar. Emma olara Kap dagynda ýaşaýan ýowuz döw päsgel berýärmişin. Döwüň bir kömekçisi bar eken, mekirlilikde Ýalmawuz kempir hem oňa taý bolup biljek dälmiş. Agzynda bir dişi hem ýok eken, baryny döwler bilen urşup ýakalaşanda döwdüripdir, gaçyrypdyr. Bir gözli, hapa sözli, aýagy çolak, agsaklap ýöreýän, eňegi çüri, bir arrayk garrap giden aýal bolup, adyna Lerzan kempir diýer ekenler. Ol Ejiz bilen Guldur mama päsgel berjek bolup, olaryň ýolunda ähli erbetlikleri jemläp oturýan ekeni.

Howada gümmürdi eşidilse, muny Guldur mama Baharaýyň ýorganyňy kakýar diýip pikir edipdirler. Eger ýorganyň tozany bolsa, Guldur mama öz hasasy bilen uranda ýere gar ýagarmyşyn, eger

tozany az bolsa, az-kem ýagys ýagar ekeni. Ejiz bolsa Baharaýa göbegene bolmak üçin onuň ýanyna barýarmyşyn. Ýowuz döw bilen onuň hyzmatkari Lerzan kempir Baharaýyň jaýyna girmäge birnäçe gezek synanyşýar eken, emma her gezek Ejiziň zarbasyna çydap bilmän, yzyna gaýdýarmyşyn. Lerzan kempir çydam edip bilmän daş-töwerekdäki daragtlara we jandarlara zäherini pürkýärmişin. Emma ýaşy birçene baran bu garrynyň sowugy hiç zada kär etmez eken. Lerzan kempir aýazly sowuklaryny, gar tozgalaryny we gulagyňy kesip barýan ýiti sowuk ýellerini etegine salyp, meýdanlarda sergezdan bolup gezişine, eteginde baryny saçyp gidýär eken. Ol gys ukusynda ýatan barlygyň oýanmagyna päsgel berip, Baharyň gelmegine ýol bermezlik maksady bilen o ýan-bu ýan ylgap, ýerden başyny göteren nahaly dagy göräýse iki üzüp bir ýalmaýar eken.

Lerzan mamanyň aýazyndan bihuş bolan daragtlar ençe wagta çenli doňup durýardylar. Ýedi günden soň elinden hiç iş gelmedik Lerzan kempir özüniň gowagyna gidýär eken.

Ejiz Baharaýyň çagasyny gundap, göz degäýmesin diýip hiç kime görkezmeýär. Çagany ýuwundyrmak üçin Aby rähnet suwy zerur eken. Guldur mama elindäki hasasy bilen hemme bulutlary üýşürüp urýar eken. Bulutlardan ýagys ýagyp başlaýarmyşyn. Ejiz Baharyň perzendi □ Nowruzy şol Aby rähmetde ýuwundyrýarmyşyn. Şondan soň Ejiz bilen Guldur mama bäbegi Baharaýa berip, öz jaýlaryna dolandyrýar ekenler. Adamlar täze doglan çaganyň □ Nowruzyň hatyrasyna baýram edýär ekenler. Halk döredijiligi we rowaýatlar